

kt ons de moed
a dus zullen we
lijven voortob-
schuldigheid voeden
in de 18de eeuw
dorven heeft, en
le kerken tijdig
zen weg, ver-

Da. T. Bos tegen
kere orde door

wensch, dat dit
ied, door tene-
en antithese,

ekking van zijn
om er een en

z. Kuyper »meer
in wien niet in, een-
del grijsbaar is,
meer Christelijk
oog, kan iemand
rachters roeping
aan een hoog-
sheerde. Daar
a. Bedoelt men
ijsbegeerte, waar
plaats der theol-
et anders uitge-

ten eenen male
breeder en uit-
atse jaren door
ist Dr. Kuyper
in nu in de Lin-
formeerde vaan-
dat de Heilige
um, dat het eenig
dgeleerdheid is,
redeneeren over
aarover de heer
oep.

grond van de

waarvoor wij hen
nis doen en dan
hebben te denken
gen, of van het
bonds, maar wat
En dan meenen
grond van 's Hee-
beloften, aan de
egeven (Gen. 17;
7). Dus wanneer
er is, dezen of
woord worden:
egt. En als Hij
en die gelooven,
te te gelooven,
er werpen, omdat
is in den Doop
hart kunnen wij
re er dan bij zegt,
de beloften toe-
te grond daarvan,
(der gemeente)
and van) »zoowel
ond Gods en in
Op geen anderen

het beter is te
van onderstelde
in, zoals het in
Dr. K. wezen-
anderen term in
elt hij werkelijk
wijking van den
er. Kerken onder-

ont zijn.
korte oude Gere-
aam, Calvijn, a
voorop, is door
aparig getuige-
dat in het kind
t aanwezig zijn
door hen werd

n eens?
doopen kinder-
lidmaten
fgenamen des
te wij dit hoofd
weten, maar
en Doop voor-

dit punt in het
en ons geen
uten wij in het
jezen en termen.
astoot gaf, was
e de heilening
een werking
opeling plaats

historie, hoe in
e vraag, of de
nde of ook in-
kenis bezitten,
geding kwam,
tijd zeer beslist
eeldende, maar
het Sacrament,
oldzakelijk bij
en, en minder
degeheid dier
chter gold het
novereenkom-
dan ook, dat
e verbeeldt of
e zelfs strekt

van het Sacra-
van Doop en
is dit dan an-
zin, dat onder
God de Heere
et geloofsver-
ke sterk?

vinden in de
it poogde toe
ook niet. Ook

hier staan we voor een mysterie, waarover
men wel zijn gedachten mag zeggen, maar
zonder dat dit ooit de anderen bindt.

Hoofdvraag is maar, of ook Da. Bos er-
kent, dat de leeraar, de ouders, het kind en
het water, zonder meer, den Doop nog niet uit-
maken, maar dat in de Doopsbediening ook
God de Heere handelend optreedt, en dat die
handeling ook hier strekt, om het geloof,
d. i. hier bij een kind, het geloofsvermogen,
te sterken.

Zegt hij hierop: ja, dan is ook hier wijze
van uitdrukking en toelichting ons onver-
schillig, en is er van grondverschil geen
sprake.

Leerde hij daarentegen, dat de Doop al-
leen door den mensch, buiten de daad Gods,
bedienend wordt, dan ja, zou er verschil van
inzicht zijn, en zou men op heel het leer-
stuk van het Sacrament moeten ingaan.

Een derde bezwaar eindelijk omschrijft hij
in dezer voege:

Dat het kind, van een hypocriet volstrekt geen
zaad der Kerk is, en aan zulk een kind de
Doop niet toekomt.

Ons dunkt, dit wijkt geheel af van de gezonde
leer. De genade is toch geen erfgoed, zoodat
alleen oprecht het ware zaad kunnen voort-
brengen.

Onze bezwaren tegen bovengenoemde doops-
beschouwing wegen te meer, omdat zij — die
doopsbeschouwing — niet op zichzelf staat,
maar in verband gebracht moet worden met
de Hoogleeraars redevoering o.a. over »het
Licham van Christus», de wedergeboorte en
de roeping.

Hierover valt moeilijk te spreken.

Immers Da. Bos zegt wel dat Dr. Kuyper
zoo leeraar, maar hij verzuim de woorden
van Dr. Kuyper, waarin dit geschreven was,
aan te halen, of ook er naar te verwijzen.

Alle waarborg ontbreekt dus, dat Da. Bos
het gevoelen van Dr. Kuyper metterdaad
juist heeft weergegeven.

Doch aangenomen een oogenblik dat dit
zoo is, dan staat één ding toch zeer zeker
vast, en dat is, dat Da. Bos de bedoeling
van Dr. Kuyper geheel misbegreep.

Hij toch leidt er uit af, dat volgens Dr.
Kuyper een kind van een hypocriet geen
uitverkorene zou kunnen zijn.

Behoort nu Dr. Kuyper tot die personen,
die zich slechts nu en dan een enkel maal
over enkele vraagstukken had uitgelaten,
zoo kon er dit nog mede door.

Nu daarentegen Dr. Kuyper een onver-
beterlijke veelschrijver is, wiens gevoelen op
dit punt, onder alle opzicht, bekend was,
nu gaat het toch waarlijk niet aan, zonder
stellig en beslist citaat, hem zulke onge-
rijnde stellingen toe te dichtten.

Door niets, in hemel noch op aarde, is
de vrijmacht Gods in de daad der uitver-
kiezing beperkt.

Zoo, en niet anders, heeft Dr. Kuyper
het steeds geleeraard.

En te zeggen, dat een kind van een hy-
pocriet geen uitverkorene zou kunnen zijn,
is dan ook vlak het tegendeel van wat hij
steeds beled.

Heel iets anders is het echter, of wij
daarom recht hebben het kind van een
hypocriet, als hij als hypocriet ontdekt is,
nog onder het ons bekende »zaad der kerk»
te rekenen.

En dat kan natuurlijk niet.

Een kind van een Batakker of Madurees
kan een uitverkorene zijn, maar zoolang hij
zich niet bekeerd is, rekent dan ook zijn kind
voor ons onder »het zaad der kerk» niet
mede.

Heel deze laatste klacht rust dus op puur
misverstand.

Laat het ons niet langer ophouden.

Het geschil over den heiligen Doop
loopt feitelijk slechts over de twee
punten: 1°. of het kind in den Doop
voortkomt als lidmaat van Christus, in Chris-
tus geheiligd en erfgenaam des koninkrijks,
d. i. dus als wedergeboren; en 2°. of God
ook zelf in het Sacrament des Doops werkt,
al dan niet.

Ook op deze punten nu zullen we vol-
gaarne leering aannemen, maar tot op dezen
oogenblik kunnen we nog niet anders zien,
of heel de kerk der martelaren staat aan
onze zijde, en naar we vertrouwen durven Da.
Bos ten slotte ook.

Om de beslissing hierover gemakkelijk te
maken, willen we onzerzijds ons op deze beide
punten vergenoegen laten met wat Petrus
van Maestricht dienaangaande leert.

Wat het eerste punt aangaat, vraagt Maes-
tricht (III. p. 613) of de Doop de weder-
geboorte voortbrengt als een natuurkundig
werk. En wat antwoordt hij hierop nu sub 3?

Dat dit nooit kan, omdat hij (d. i. de
Doop) de wedergeboorte, door middel van
welke wij ingaan in het Koninkrijk van God,
of in het Verbond der genade, »veronderstelt».

En wat het tweede punt betreft, leert
Maestricht (III. p. 614) »dat de Dope in de
uitverkorene dopelingen zedelijke wijze alle
zonde wegneemt, ten aanzien van de
schuld, en ten aanzien van de smet tot
zooverre alleen, op dat die niet meer
heersche in de gedoopten; maar niet, op-
dat ze volstrekt niet meer zij.»

Voor minckindigen zouden we nog nader
moeten uitleggen, dat hier metterdaad het
tweede punt in opgelost is. Voor Da. Bos
zal dit, ook zonder nadere uitlegging, dui-
delijk zijn.

Nogmaals Een Petri.

Na de populaire uitlegging van Petrus
eersten Zondvrij, die wijlen Prof. Dr. De
Hartog ons achterliet, verscheen er thans
een soortgelijke commentaar voor de ge-
meente van de hand van den heer J. H.
Donner, bij zijn zoon den heer D. Donner,
in klein octavo, even 200 bladz. groot.
Papier stevig. Druk helder. Alleen de
Schriftgedeelten uit mijn ooglijke letter, wijl
zonder genoegame interlinie, en te plat
gezet.

Doch dit is bijnaak. Hoofdzakelijk is, dat

de heer Donner ons in dit boekje op
zijn klare, puntige en soms geestige wijze,
een uiteenzetting van den inhoud van dezen
brief heeft gegeven, die metterdaad den brief
doet verstaan.

En wel is deze uitlegging zinade voor
zinsade gegeven, nu eens twee, dan drie,
ook vier verzen saam, maar de uitlegging
zelve loopt meestal door, zoodat ze zich
zonder stoornis lezen laat.

Over vertoon van geleerdheid valt ge-
nogens.

Deze uitlegger pronkt niet, maar wil
dienen, en hij rust niet, eer zelfs de een-
voudigste lezer of lezeres den zin en de
bedoeling van het woord kan verstaan.

Vinde dan ook dit geschrift zijn weg.

Het blijft een teken der hope, dat ons
volle schier nog de eenige natie is, waar
studien die zich met de Schrift bezig hou-
den, bijna altoos van welslagen zeker zijn.

Gereformeerde prediking.

TWEDE REEKS.

XIII.

Ge zult dan telken male, als ge zult op-
treeden, vóór alle dingen, u zelve afvragen,
wat woord, wat gedachte, wat vertroosting,
wat vermaan het is, dat God de Heere dit
maal door u tot zijn gemeente wil brengen.
Daarop zult ge u spitsen. Daarop al uw
overdenking samentrekken. En u zelve niet
voldaan achten, tenzij ge na afloop van den
Dienst staan kunt in de overtuiging, dat dit
éene er nu dan ook inzit.

De predikatie is middel, geen doel.

En toch juist die eenvoudige waarheid
geraakt zoo telkens in het vergeetboek.

Men moet preken. Daarvoor moet men
een preek hebben. En als die preek nu
maar gereed is, en straks is uitgesproken,
dan is men er.

Zoo preekt men, alleen wij men preeken
aan, en om gepreikt te hebben.

Er is een beurt. In die beurt moet Dienst
gehouden. Voor dien Dienst hoort het zoo,
dat er gebeden, gezongen, aalmoes gegeven en
ook gepreikt wordt. Welnu, die preek houdt
ge. En ge besluit met Amen te zeggen. En
verder vraagt ge niet. Wat geleverd moest
is, geleverd. En straks zint ge alweer op
de volgende preek.

Just zoals het in een apotheek toegaat.

In zijn apotheek heeft de apotheker twee,
drie jonge menschen, die de recepten af-
werkten.

Welnu, elk krijgen ze de recepten die ze
klaar moeten maken. En die maken ze klaar.
Een drankje, een doos poeders, een pot
balsem of wat ook. En daarmee is het voor
hen afgelopen.

Of dit medicijn helpt, of de kranke er
baat bij vindt, of hij er van opkomt, of er
aan sterft, naar dat alles vraagt die bediende
zels niet.

De patient is hem vreemd. Hij kent hem
niet. De patient boezemt hem geen belang-
stelling in. Hem is het maar te doen om
het drankje of potje klaar te hebben.

En daarom als hij zijn medicijn klaar
maakt naar het recept, dan is het hem niet
te doen om dien kranke soulaas aan te
brengen, maar alleen om zijn werk af te
hebben, als straks de apotheker het komt
nemen.

Zooveel recepten, zooveel drankjes, wel-
nu, daar staan ze.

Verder vraagt hij niet, en wat er van
komt of niet van komt, gaat hem niet aan.

Toegepast op de predikatie is dat nu
zeker overdreven, en te sterk gekleurd.
Verteweg de meeste predikanten denken
wel iets verder, het kan hun wel terdege
schelen, of hun predikatie beviel of niet beviel,
en ook zien ze er wel, die er op merken, of
hun gemeente geestelijk vooruitkomt of in
het moeras blijft steken.

Maar al geven we dit voetstoots toe,
omgekeerd zal meer dan één leeraar ook
ons toegeven, dat hij na afloop van de
predikatie maar al te dikwijls een gevoel heeft,
dat hij er nu van af is, zonder verdere in-
formatie of zijn woord er inging en vrucht
droeg.

Wie vuurt, niet bij het schieten op de
schijf, maar meenens, die doet het om te
treffen, en niet om den haan over te halen.

En zoo ook moet bij de predikatie de
pijl van den boog gaan, niet om maar de zes
pijlen uit den pijlkoker te verschieten, maar
om den pijl te doen raken.

En juist dit nu vraagt men na afloop
zich zeiven zoo zelden af.

Er is dan wel gepredikt, maar niet makte;
niet makte in de lucht schoot, en niet makte;
niet makte op een bepaald doel, en daarom
dat bepaalde doel niet treffen kon.

En juist om die lakshied, die werktuig-
lijke doordigheid tegen te gaan, daarom is
het zoo noodig, dat ge u zelve van te
voren wel afvraagt, wat ge met deze be-
paalde predikatie u nu als doel voorstelt,
en hoe ge haar op dit doel inricht.

Dan eerst hebt ge een doelwit en oogmerk.

Dan mikt en richt ge op iets.

En dan rust ge niet, eer ge den pijl van
uw woord in dat doelwit hebt thuisgebracht.

Wel bezien is dit nu juist het eigenlijke
karakter van de toepassing. »Toepassen»
is thuisbrengen. Toepassen is mikken en
het wit treffen. Toepassen is een oogmerk
stellen, en dat oogmerk niet missen maar
treffen.

Niet of gij bevalt is de vraag, maar of
uw woord er in valt.

Ge moogt daarom wel nu oer eens te
luisteren leggen, om te vernemen, of men
uw preek goed of niet goed vindt, en wie
u dat naar waarheid overbrengt, doet u
zelfs in betrekkelijken zin een dienst.

Mits, ... en het hier scherp op, mits ge
toelust niet om u zelf te behagen, en
in uw domineesgevoel gestreeld te wor-
den, maar alleen om te weten te komen,
of uw woord er ingaat.

Nu is niet één predikant gepantserd tegen
het zelfbehagen. Stuk voor stuk hebben
ze daar allen mee te worstelen. Evenals
doctoren en advocaten, fabrikanten en ne-
ringdoenden.

En wie dat niet erkennen wil, wordt er
het diepst in verstrikt.

Maar wie kind van God en een trouw
dienstknacht zijns Heeren is, zal volijverig
in het gebed zijn, dat hem de ambtelijke
genade gegund worde, om voor dien wierook
steeds onaandoenlijker te worden.

Niet of hij mooi gepreikt heeft, maar of
zijn predikatie instrument mocht zijn om den
vrede Gods in de gemeente te doen werken,
wordt hem de levensvraag.

Dit nu bevoordert ge op gemeene wijze,
door wat we in dit en in het vorig arti-
kel op het hart bonden, om zich name-
lijk, eer de predikatie uit de pen komt,
wel bewust, helder voor oogen te stellen, wat
het is, dat ge ditmaal in den naam van uw
Zender tot de gemeente zeggende, haar op
het hart binden, en in haar werken wilt.

Vaak gebeurt het, dat men een telst kiest,
en dan uit dien tekst een thema zoekt te
distilleeren, om dan op dat thema zijn in-
deeling te maken. En dat juist is de dood.
Dan toch zoekt men zijn thema, om aan de
regelen van de kunst te voldoen, omdat er
een thema zijn moet, omdat we zonder thema
niet verder komen, en het heilig vuur, dat
vragen doet, wat moet ik in naam van mijn
Zender aan de gemeente zeggen, blijft er
geheel buiten.

Uw thema toch moet juist die gedachte,
dat woord, die vermaning, die leerling, die
bestraffing, die vertroosting zijn; en eerst
als uw thema vanzelf saamvalt met de
hoofdgedachte die u vervult en bezield, waar
ge vol van zijt, en die ge in de gemeente wilt
overstorten, komt er in uw predikatie ge-
bondenheid, eenheid en strekking, het afgaan
op een bepaald doel, en een uitputten van
alle middelen om dat éene doel te bereiken.

Zoo wordt het verschil u steeds duidelij-
ker.

Niet een toepassing als een aanhangsel
aan een stuk vertoog aangehaakt. Geen toe-
passing als een soort *pass-partout*. Niet een
toepassing om elke *pass* zekere categorieën
van personen op ongeveer dezelfde wijze
toe te spreken.

Neen maar toepassing van het Woord zelf
dat gij besproken hebt. Van dat Woord al-
leen. Van dat Woord in zijn toepassing,
klaren, helderen vorm. Van dat éene Woord
en zijn schakeering, in zijn veelzijdigheid,
in zijn rijkdom.

Wie zoo toepast, wordt door de toepas-
sing waarop hij munt, in heel zijn predikatie
beziel.

Alles richt hij er op, en als hij eindelijk
gereed is, en de pijl gaat af, dan geniet hij.

KUYPER.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Dr. HOUTAARDERS: Van Da.
E. J. de Groot te Koudekerke f 5; van den
heer L. Sluiter te Deventer, collectie Zondags-
schoolvergadering, voor Kootwijk f 4.50; van
N. N. te Putten f 6.

Uit de Pers.

Een goed werk deed Da. Hoekstra door in
het *Thylich. ver. Geref. Theologie* een bij-
drage te plaatsen voor de juistere kennis van
de begrippen *wedergeboorte* en *bekeering* bij de
Geref. Theologen van de 16e, 17e en 18e eeuw.

Een proeve hiervan geve wat hij opzamelde
van Ursinus, Banning, Udemans e. a.

Ursinus in zijn *Conf. Catechismus* (uitgave van 1621)
pag. 613, 618, 624, 629 zegt: »de bekeering tot God
(die hij ook *wedergeboorte* noemt) is de verandering
in den kwaden zin en wil (mentis et voluntatis)
ten goede, door den H. Geest door middel van de
predikatie van wet en evangelium in de uitverkorenen
verwekt, gevolgd door een betrachting van goede
werken en een schikking des levens naar alle Gods
bevelen.» In de twee stukken, die tot haar behoo-
ren, zegt hij, gaat in beide, »geloof in orde vooraf.
Het wordt ook aan de kinderkens gegeven, zegt hij,
wat de neiging er toe betreft (inclinatione). Ze heb-
ben het geloof, de bekeering, de godvrucht inclina-
tione.

Het zijn discipelen van Christus, in zijn school
gebooren. De H. Geest onderwijst hen naar hunne
vatbaarheid en leeftijd. Ze worden door den H.
Geest wedergeboren op een wijze overeenkomstig
hun leeftijd, en ontvangen goede genegenheden,
nieuwe bewegingen en andere dingen, die hun tot
de zaligheid noodig zijn, of tenminste vervult de H.
Geest zelf als »waar de plaats van al deze dingen
bij hen.

Opmerkelijk, wat de onderscheiding der be-
naamingen betreft, is nog, dat hij in zijn *Miscellaneous
catechismus*, pag. 100 zegt: »de vernieuwing is in
de kinderkens, die door Gods Geest vernieuwd worden,
slechts ze bekeerd, d. i. ze bekeerd nieuwe herten-
heden of neigingen; en daarom kan ze gevoeglijk
wedergeboorte, dan *bekeering* of *bekeering* ge-
meend worden.»

De *wedergeboorte*, zegt hij, is in dit leven niet
volmaakt.

De bekeering beschrijft hij in zijn *Miscellaneous*
t. a. p. alius: »De ware boele of bekeering is
éene verandering of vernieuwing des menschen, door
den H. Geest tewegegebracht, waardoor de mensch
uit een ware erkenning van God en zijnen wil (in
wet en evangelie gepreached) en van zijne ver-
keerdheid en schuld, oprechtelijk beeft voor den
vroom en »vroom God tegen de zonde, en leed
traagt, omdat hij door zijn zonden God beledigd
heeft en beledigt; en nochtan, gehoor gevende aan
»bevel aangaande »geloof in Christus en de bekeering
des levens, met in de barmhertigheid Gods en de
belofte van genade, door »geloof in Christus, den
Middelste; en dewijl hij erkent, dat God door Christus
met hem verzoend is, zich zelve aan God geeft
en overwerpt, als een kind aan een goedertieren
vader, en voor deze aanneming in genade rijkheiden
tot in alle eeuwigheid Gods dankbaar zoekt te
bewijzen.»

Ook *Augustinus* in zijn *opus de sermone* een
nationale Synode uitgegeven catechismus leert, dat
bij de kinderkens de *wedergeboorte* plaats heeft.
»Zij hebben den werksamen des geloofs bij hen,
en zijn eveneens in het geloof, en het geloofigen, al
buiten »a getal der redelijke en vernünftige menschen
te sluiten. Voorts haat hij wel »onderscheid tus-
schen *wedergeboorte* en *bekeering*, en »verband
tusschen die twee gevoelens, bij, waar hij zegt (over
Zondag 26), dat de »bekeering sich beweegt in »
afstapen van »quade, ende in »doen des goeden,
waer wi (als wi de vruchten) der *wedergeboorte* be-
kennen ende bewijzen wort.» (Edit. 1791, pag. 467 v. v.)
»En niet onduidelijk gehint geeft op dit stuk de
polemie onder vaderlandsche godgeleerden van de

16e eeuw tegen de wederdoopers en mennonieten.
Zie bijv. G. Udemans: Noodige verbetering 1646
(1e editie in 1650 uitgegeven) pag. 123. »Alhoewel
de kinderkens, overmits de wachters van hare ver-
stant, niet en hebben de kennis, noch de overtuiging
vruchten van de bekeering, die de volwassenen
hebben, datse niettemin hebben den wortel ende de
inwendige kracht van de bekeering, dat is de
wedergeboorte en de vernieuwing des heiligen
Geestes, want zonder die en kunnen sy niet salig
worden, Joann. 3: 3. Ende deze wedergeboorte
(namen gevoegt zynde met de vergevinge der
sonden, is de substantie ende den grond van den
heiligen Doop, daerom de kinderkens soowel deel
hebben als de volwassenen. Het is dan vast een
en deselve sake, of men by de vergevinge der
sonden stuit de *bekeering*, of de *wedergeboorte*, want
gelvte den Doop soowel de wortel geconint den Doop
der bekeering, soe wort by ook soewel geconint
het badt der wedergeboorte Tit. 3: 5, de reden
daervan is deze, omdat deze twee, zoo naauwen
samenhang hebben met malkanderen, als den wortel
ende syne vrucht, de onsrake ende haer effect, dat
is, het werck dat sy voortbrengt. Want de *bekeering*
is een vrucht van de *wedergeboorte*».

Wij stippen nog aan, dat *Perkins* »de openbaaring
van Ghods liefde tweedoorle stelt: 1. in de uitver-
korene kinderkens, 2. in de volwassenen. Wat de
eersten betreft, ze worden in moeders lacham of
zoo laat ze geboren zijn op een verborghen, onuit-
spreekelijke, onbegrijpelijk wijze, door den H. Geest
Christus ingelijdt, om de eeuwige zaligheid te ver-
krigen; wedergeboren, alleen ten opzichte van hunne
herten, en gesegeerd, niet in opzichte van
enige bewegingen of daden van verstand, wil of
hartstochten. Overigens is hij »wel eens met de-
genen, die op de tegenwerping der wederdoopers
uit Marc. 16: 16 antwoorden, dat »geloof der ouders
in de kindheid voor de kinderkens geldt. De open-
baaring van Ghods liefde in de bejaarden heeft vier
trappen: 1. de krachtige roeping, de rechtvaardigma-
king, de heiligmaking, de bekeering. 2. Schijnt wat
verandering, dat hij de heiligmaking voor de bekeering
stelt, maar hij verstaat onder heiligmaking de
wedergeboorte in meer engeren en pinnordalen zin
met de implanting van »geloof». Daarom zegt hij
hoevel de bekeering zich »teerst aan den mensch
openbaart, volgt ze toch in orde der natuur, op
geloof en heiligmaking. (Alle de werken, Amst.
1699, I. pag. 72 v. v. en 464).

Samenlevende, wat we gevonden hebben in de
16e eeuw, kunnen wij, naar »ons voorkomt, dit
zeggen. Men haat gekloren met »gevoelen van
Rome, alsof de wedergeboorte instrumenteel door
de kerk en door den doop tewegegebracht zou wor-
den.» Daartegenover de wedergeboorte een onmid-
delijk werk des H. Geestes. Men geloofde de aan-
wensheid daarvan in de uitverkorene kinderkens (niet
alleen in de vroeg stervenden), krachtens de belofte
aan »a zaad, van welke belofte men geloofde, dat ze
werkte, dat ze groende en bloeide in de kinderkens,
al zag men »niet. Men kende hun toe geloof en
vreese Gods (fides et pietas), niet in dadelijken,
actuelen zin, maar als neiging, hedenachtigheid en
gesteldheid; niet van nature, maar uit kracht van
den Geest, die hun belooft was, en in hen woonde,
en hen met Christus vereenigde. Dit hield men
vast tegenover de Anabaptisten. En tegenover Rome
bracht men geestelijke verdieping in de zoo uit-
wendig heilijke apperatuur studeeren van heiligmaking
en geloof. De bekeering tewegegebracht door
den H. Geest; erkenning van God en zijnen wil (uit
wet en evangelie), en van eigen verkeerdheid en
schuld; een beven voor de oordelen des Heeren;
een leedwezen over de zonde als belediging van
God; een gehoor geven aan de roeping Gods tot
geloofsvertrouwen op Christus en tot betering des
levens; een rusten der ziel in die barmhertigheid
Gods en in zijne belofte; een kinderlijke overgave
en onderwerping aan dien God, die door Christus
met hen verzoend is; en geestelheid om God eeuwig
voor die genade te prijzen. Deze bekeering ook
wedergeboorte genoemd. En er op overziet, dat ze
voortgaan moet tot aan »e einde der lezerna.

We vinden hier reeds de grondlijnen, die in de
volgende eeuw nog scherper afgetekend en meer
geconcentreerd werden; de wedergeboorte en engeren
zin een onmiddellijk werk Gods; de mensch daarbij
niet werkzaam, maar geheel lijdelijk. De wederge-
boorte in ruimen zin of bekeering door nieuwe
werking van den H. Geest, waarbij het Woord te pas
komt, en waardoor »a verstand verlicht en de wil
gebogen wordt, en »a ingeplante geloof tot oefening
en werkzaamheid opgewekt wordt, en de mensch
zich gewillig gemaakt wordt en kracht ontvangt, om
zich van de zonde tot God en zijne wegen te keeren.
»Geloof voor alle stukken der bekeering een ver-
eische, en dat geloof verucht van de wedergeboorte
in engeren zin.

Elk nader onderzoek zal telkens weer het feit
bevestigen, dat het begrip van *wedergeboorte*
aldoor twee kanten heeft.

Men verstaat er of door de steeds rijkere
ontwikkeling van het geloofleven in Gods
kind, en dan gaat ze door het Woord, vindt
den mensch niet lijdelijk maar mede-werkzaam,
en wordt eerst volmondig in den doop.

Of wel men verstaat onder *wedergeboorte* de
eerste implanting van het zaad des vernieuwden
levens, en dan gaat ze *hatten* het Woord, is de
mensch er lijdend lijdelijk onder, en is ze opeens
voltooid.

Vroeger nu had het eerste begrip veelzins
de overhand. Thans meer het tweede.

Maar wat plicht in, plicht voor elk man, elk
leeraar in de gemeente, is, om nooit over *weder-
geboorte* te handelen of te redetwisten zonder
er eerst duidelijk bij te zeggen, of hij haar in
eersgenoemde of in laatstgenoemde zin be-
doelt.

Anders misleidt men, sticht verwarring en is
in polemiek onnuttig.

KUYPER.

Officiële Berichten.

Met verkorting uit het Kerkblad van 17 Jan. 1896.

GRONAU.

Ondergetekenden zien zich genooddacht voor
de tweede maal een dringend verzoek te doen
aan de Gereformeerde kerken in Nederland.

Het kerkgebouw in Gronau nadert zijne vol-

de laatste rechtzinnigen zich bij hen vreemde-
lingen zouden gevoelen, en dan zou men hen
zonder twiifel onderzoeken, om of hen te gaan
zich te onderwerpen. Men zegt, dat om die
wille van den vrede men zich moet schikken
naar de nieuwe denkbeelden; men tracht op
eene zachte manier de denkbeelden onder de
leden der kerk populair te maken; men zegt,
dat het zeer treurig zou zijn, als men moest
zien, dat leidslieden en de kudden die door hen
geleid worden niet overeenstemmen in de be-
leiden, waaruit men afleidt, niet dat de leids-
lieden het oude geloof moeten behouden, maar
dat de kudden het nieuwe moeten aannemen, en
dit uit deferentie voor de predikanten, die beter
onderwezen, zeer wel weten, dat de Christus
der nieuwe school veel meer vertrouwen biedt
dan die der oude. In *Evangelie d. Liberté* en
zelfs in de *Semur Poudot*, had menig artikel
de strekking, om dit plan tot uitvoering te bre-
ngen, en dit geschiedde zonder opzien te ver-
wekken. Zonder opzien, want men wil liefdelyk
de twisten vermijden, die zoo dikwijls voorko-
men te Genève, in Frankrijk, in Duitschland
en in Duitsch-Zwitserland; zij moeten bij ons
niet vernieuwd worden in het zoo schoone
kanton Waadland. Zonder beweging, maar toch
niet zonder dat de rechtzinnige predikanten het
bemerken, en ook niet zonder dat eenvoudige
gemeentelieden het gewaar worden, wij gezond
verstand zich niet laat misleiden door dogma-
tische spitsvondigheden.

Arme zielen gevoelden zich geïrriteerd door het
lezen van zekere artikelen of stukjes artikelen
in dagbladen die beweren slechts de stichting
der gemeente op het oog te hebben. Daarom
werd ook van den kant menige aanvraag ver-
nomen op de nieuwe school, welke niet anders
waren dan eenvoudige antwoorden op de be-
naauwdheid die sommige zielen bekoep, door-
dat zij in aantrekkende kwamen met de leerings-
der nieuwe school?

Zoo gaat de schrijver voort en toont daardoor
een open oog te hebben voor het gevaar waarin
Waadland's volk en kerk zich bevindt, door de
ontkenningen der nieuwe school.

WINKEL.

Door Kinderen.

EENE REIS IN DE MIDDELEEUEWEN.

VIII.

EINDELIJK.

Thans moesten onze reizigers over het verre
woeste hoogland van Pamir, om zoo te komen
aan Kasjgar, de volkrijke handelsstad. Wat hen
hier weder trof, was, zoo in 't hart van Azië
een groot aantal Christelijke kerken te vinden.
De Nestorianen hadden hier, gelijk in de groote
stad Samakand, al vroeg gemeenten gesticht, die
bloeden.

Nu kwamen de drie gezellen te Khotan, en
stonden zij aan den rand van de uitgestrekte
woestijn Gobi, door de Chinezen *Sjamo*, d. i.
Zandzee genoemd. De reis door de woestijn
was hoogst gevaarlijk. Het weder wisselde er
geweldig en daarbij braken dan dikwijls plotsel-
ing zandstormen los. Een sterke wind joeg het
zand in wolken en kolomen door de lucht. Men
moest dan 't lijf zien te bergen achter struiken
of besijden de lastdieren, om niet door het zand
verruikt of er onder begraven te worden. Dat
veel hier 't leven hadden gelaten, zagen de
Polos duidelijk. Overal vonden zij de geramen-
ten van lastdieren, die in de woestijn waren be-
wezen. Die beenderen wezen hun als 't ware
den weg aan, welken zij moesten nemen, maar
waren tevens een herinnering aan het gevaar,
waarin men hier verkeerde. Op kamelen rei-
zende, hadden de Polos 't ochtendig dagen werk,
om door deze eindeloze zandvlakte te komen.
Doch het gelukte eindelijk.

Zoo hadden zij dan na veel moeite den ooste-
lijken oever van deze zandzee bereikt, en de eerste
stad van het oude rijk Sjatsjui, de „Zandstad“.
Toen de Mongolen China aanvielen, was deze
stad de eerste, die van hen te lijden had; zij
werd toen met bijna al de inwoners als wegge-
vaagd. Doch ook hier bleef onze reizigers,
op de grenzen van China, weder het kruis te
gemoet, ten tekenen dat er Christenen woonden.
Al eeuwen bleefde hier de Christelijke kerk, en
de regering, uit het vredelevende vorstendom
van Tang, begunstigde de Christenen.

In deze strekde zagen onze reizigers ook iets
dat hun bijna tooverij toeschen en dat ook later,
toen zij 't vertelden, volstrekt niet werd geloofd.
Op zekeren tijd namelijk kwamen zij in het
hul van een wever, die aan den weefstool zat.
Hij liet den vreemdelingen een stuk stof zien,
dat hij vroeger had afgewerkt en er wat veel
uitzag. Toen zij het nu genoeg bekeken had-
den, nam de man het weg, en — wierp het in
't vuur!

Met verbazing zagen onze Venetianen den
man aan. Waarom deed hij dat? Doch zij zette
grooten oogen op, toen de wever hen lachend in
't gezicht zag en heel kalm toekiekte, terwijl de
wat vuile stof in 't vuur lag. Nu, dit kon hij ook
gerust doen, want het weefsel leed van het vuur
geen schade. Na een oogenblik werd het er
weer uitgehaald, 't was even goed te gebruiken
als vroeger, en al het vuil was er nu af.

Misschen dachten de reizigers wel dat er
tooverij onder school, maar men liet 't hun wel-
der anders uit. De stof waaruit dit weefsel be-
stond was vervaardigd van *asbest* of *amiant*.
Dit behoort eigenlijk tot het rijk der delstoffen,
ziet er groen, geel of grijs uit en wordt in vezels
aangevoerd in de spleten van zekere steenen.
Die vezels nu zamelden de lieden op en maak-
ten er een soort linnen van. Zoodoende won-
nen zij veel waschen van. Want had nu iemand
b.v. een halsdoek gedragen tot hij vuil was, dan
wierp men 't stuk maar in 't vuur; 't verbrandde
toch niet en kwam er schoon weer uit. Even-
wel mocht het vuur niet te heet zijn, want dan
smelt het asbest en wordt gelijk aan glas. En
een halsdoek of een hemd van glas zitten niet
makkelijk.

Ik moet hier nog bij vertellen, dat ook in
onzen tijd in die streken, ja ook in Italië en
Spanje, nog linnen wordt gemaakt van asbest.
Dat het hier niet wordt gebruikt, komt daar
vandaan, dat het niet te overvloedig wordt ge-
vonden en dat de toebereiding nog al omslachtig
is. Ook zouden de waschvrouwen er veel
tegen hebben. Nog weet men, dat de Chinezen
kuchels van asbest maken, of liever van gom
en asbest, tot dreeg geknecht.

De reizigers waren nu in China, dat reeds
voor 6 eeuwen zeer dicht bevolkt was; de eerste
stad volgde op de andere en overal grimmelde
het van menschen. Eerst kwam So-tsjui, de
eerste stad aan den beroemden, groten Chi-
neschen muur, die inden tijd is gebouwd om
het land tegen de Tartaren te beveiligen; daarna
Kan-tsjui-foe, waar de reizigers maar weer eens
eveneens een jaar oponthoud hadden. Verder
Hsi-ning-foe en nog vele steden, die ik maar

niet zal noemen, wijl niet alle lezers alle zonden
onthouden. Overal echter vond men Christelijke
kerken of althans groepjes Christenen, die tot
de Nestoriaanse kerk behoorden.

Te Kan-tsjui-foe hoorden de Polos, dat de
Groot-Khan was aangekomen in zijn zomerver-
blijf, Clemens-foe of Siangtoe geheten. Daar-
heen zonden zij nu een boodschapper om hun
aankomst te melden. Nu wachtten zij af wat
de vorst bevelen zou. Zij waren nog albij ver-
rijt dagreizen van hem verwijderd. Zoodra ech-
ter Koebal-Khan gehoord had, dat de vreem-
delingen waren aangekomen, zond hij hun boden
te gemoet, om hen uit te noodigen mee te gaan
naar het paleis van den vorst.

AAN VRAGERS.

Wat is de reden, zoo vaak de Amerikaan-
sche lezer verder, dat sommige woorden in den
Bijbel cursief gedrukt zijn en andere tusschen
haakjes geplaatst.

Onze Bijbel is uit het Hebreeuwsch en het
Grieksch vertaald. In die talen nu drukt men
zich anders uit dan in de onze, gelijk trouwens
bij alle vreemde talen 't geval is. Doch het ver-
schil tusschen onze taal en de twee genoemde
talen is zeer groot.

Indien men nu letterlijk woord voor woord
vertaalde wat er staat, zonder meer, zou de zin
dikwijls geheel onbegrijpelijk, of wel kwalijk
te verstaan zijn. Dat zien we het best als we
b.v. eens de volgende teksten lezen, maar de
cursief gedrukte woorden weglaten, die in het
oorspronkelijke niet staan.

Romeinen 5:16:
En niet, gelijk [de schuld was] door den éénen
die gezondigd heeft, [dat is] de gijf; want de
schuld is wel uit éénen [menschen] tot verdoe-
menis, maar de genadegifte is uit vele misdaden
tot rechtvaardigmaking.

Romeinen 5:18:
Zoo dan, gelijk door éénen misdaad [de schuld
gekomen is] over alle menschen tot verdoemenis,
alzo ook door éénen rechtvaardigheid [komt de
genade] over alle menschen tot rechtvaardig-
making des levens.

Ps. 27:13:
Zoo ik niet had geloofd, dat ik het goede
des HEEREN zoude zien in het land der levenden,
[ik ware vergaan].

Daarom hebben onze vertalers heel verstan-
dig er woorden ingevoegd of bijgevoegd, die
bepaald noodig zijn en er eigenlijk in de meeste
gevallen in behooren, omdat zij er wel niet naar de
letter, maar toch naar den zin bij gedacht moe-
ten worden. Er zijn ook vertalingen, waarin
zulk ingevoegelen niet cursief worden aange-
geven. Doch de Statenvertalers gingen zoo nauw-
keurig te werk, dat ieder zien kon wat er door
hen ter opheldering was bijgevoegd.

Tusschen haakjes staan volstreken, die ter ver-
klaring dienen, b.v. Job. 9:7: „En zeide tot
hem: Ga heen, wasch u in het badwater Sildam
(hetwelk overgezegt wordt: Uitgezonderd). Hij dan
ging heen en wiesch zich, en kwam zijnde.“
Daardoor wordt dan voor den lezer de zin
verduidelijkt. Dit geschiedt ook nu nog vaak
als wij iets schrijven.

(Hierbij zij nog opgemerkt dat cursief eigen-
lijk beteekent loopend schrift: 't is de *schone
letter*, terwijl de gewone drukletter loodrecht
staat).

CORRESPONDENTIE.

M. te R. 't Is in orde ontvangen; wellicht
vinden we er later een plaatsje voor, al is het
dan, gelijk onlangs, voor het vers. We zullen
zien.

T. E. te H. In een volgend nr.

HOOGENBIRK.

INGEZONDEN STUKKEN.

Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.)

Geschiedt Heer Redacteur!

Mag ik als veeljarig abonné op de *Heraut*
eenige gastvrijheid in uw blad verzoeken?
In het *Doctinaemisch Weekblad* van 20 dezer
las ik de volgende tirade van Ds. Gipsen in
de *Basis* van 3 dezer geplaatst:

„Een jaarlijksche bid- en dankdag en wat
onthouding van tabak, wijn en sterken drank
kan de ongerechtigheid der Amerikanen voor
God niet goedmaken of wegnemen, evenmin
als de Engelsen door Bijbelverspreiding hunne
zonden tegen het achtste gebod kunnen weg-
nemen.“

Ik ontmoede — voor meer dan veertig jaar
werd mij als jongeling door een lichtzinnigen spot-
ter de smadelijke woorden naar de voeten gewor-
pen: „de Engelsen zijn huichelaars, met het-
zelfde schip zenden zij afgodsbeelden en zand-
delingen“. Tegen de enkele woorden „het zijn
niet dezelfde menschen, die dit doen“, kon
de spotter niets inbrengen. Steeds beant-
woordde ik met dezelfde woorden al dergelijke
opmerkingen, die mij later — nu nog ge-
mentaal dagen geleden — door de vijanden des
Evangelies gemaakt werden.

En nu... natuurlijk niet alzo bedoeft,
andere woorden, maar toch dezelfde tegenwer-
ping, nu niet door een lichtzinnigen spotter,
maar door een waardig Dienaar des Evangelies,
geen wonder, dat ik ontmoete en met Ds.
Adama van Scheiterna vroeg: wat bedoelt Ds.
Gipsen met die woorden?

In Mei a.s. heeft de Nederlandsche Zending-
vereniging wederom een Evangeliebede naar
West-Java af te vaardigen; met hetzelfde stoem-
schip gaat misschien jenever of opium naar
Java. Zenden wij nu dien zendingeling om de
zonden van het Nederlandsche volk te verzoen-
en, of doen wij het in gehoorzaamheid aan
het bevel des Heeren: „Predikt het Evangelie
aan alle creaturen“, onzen God dankende,
dat niet alleen het gif der zonde den Javanen ge-
brach wordt, maar dat er ook zendingelingen gaan,
die hun de blijde boodschap van Gods genade
in Christus brengen?

De spotter van voor veertig jaren leeft nog,
en dankbaar ben ik, dat hij de *Basis* niet
leest, want nu zou hij mij zeggen: vriend,
ziet, dat mijn opmerking van voor vele jaren
niet zoo onjuist was, want nu komt mij ter hulpe
een van uwe geestverwanten.“

De zighting haap over de onthouding begrip-
pik evenmin. Hoewel ik zelf geen z.g. afschaffer
of onthouders ben, zoo dank ik, dat toch elk
Christen zijnen God dankt voor elke poging
die gedaan wordt, door wie of op welke wijze
ook, om den grootten vijand der volkeren den
Drankdijvel, te bestrijden en indien mogelijk te
redden hen, die ten doode gegrepen zijn.

Met dank voor de verleende plaatsruimte,
hoogachtend

Uw dienstwillige

J. M. A. BICKER CAARTEN.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Werkendam A. S. Oudkerk te Maas-
sluis.

AANGEKOMEN: Heteren en Randwijk, J. J. Bajema,
emer. pred. te Staphorst.

BEDANKT: Middelham, S. Oudkerk te Maas-
sluis B. — Leeuwarden B. H. G. van den Brink te
Rinsumageest. — Nichtevecht, J. J. Bajema, emer.
pred. te Staphorst. — Aalten B. J. J. Berends te
St.-Anna-Parochie B.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Willemstad, W. J. Beerecamp te
Echteld. — Burgh (cl. Zierikzee), Overande c. a. en
Borselle, C. J. H. Verweij, cand. te Middelburg. —
Tiel, H. van der Hoeven te Benningbroek. — Ga-
meren (cl. Zalt-Bommel), J. D. J. Idenburg te Ter
Aar. — Hierden (cl. Harderwijk), D. Bax H. cand.
te Doornspijk. — Woubrugge, T. G. C. Rappard
te Zuilichem en Nieuwaa. — Vinkeveen, C. Bou-
hoorn te Groot-Amers. — Bunnik en Vechten,
J. H. Gunning te Leersum. — Goudriaan, T. Lek-
kerkerker, cand. te Leiden. — Oterleek, P. H.
Kapteijn, cand. te Akkerwoude, B. Zoete te Au-
gustinusga. — Wilsa, W. R. Kalshoven te Kes-
teren. — Rolde, J. H. de Rooda te Metlward. —
Gronsvloer (toez.), W. H. Liefink te Loenen
(Geld.)

AANGEKOMEN: Rolde, J. H. de Rooda te Metl-
ward c. a. — Usselo (Loonker), G. J. B. Stork,
cand. te Amsterdam.

BEDANKT: Wilhelmadorp en Schore c. a. (cl.
Goes), C. J. H. Verweij, cand. te Middelburg. —
Gorredijk, J. van Giffen te Heerenveen. — Hooge-
Zwaluwe, J. Schouten te Geervliet.

Onder vriendelijke dankbetu-
ging aan zoovele geabonneerden,
die de Administratie der verschuldigde abonne-
mentsgelden over het afgelopen kwar-
taal toezonden, neem ik de vrijheid, hen,
die dit nog niet deden, nogmaals aan mijn
verzoek te herinneren, om zulks alsnog vóór
of op den 21sten dezer te doen.

De abonnementsprijs is voor „De Heraut“
f. 120 per kwartaal.

Op ontvangst van den postwissel wordt
den afzender daarvan tenstond bericht ge-
zonden, dat tevens tot quantitie strekt.

J. A. WORMSER,

Directeur-uitgever.

Amsterdam, Jan. 1896.

Advertentien.

Heden overleed tot onze diepe droefheid,
na een kortstondige ziekte, onze geliefde
Echtgenoot en Vader, de Heer

HARM NIJHUIS,

in den ouderdom van 75 jaren en 9 maanden.

Wed. H. NIJHUIS-GRUPPEN.

A. NIJHUIS.

J. W. NIJHUIS-CASPER.

J. HEMMES.

Z. HEMMES-NIJHUIS.

Coevorden, 15 Januari 1896.

L. G. WEISZ & Co.,

Commissarissen in Elkele,

Prinsengracht bij de Prinsensstraat.

No. 157.

AMSTERDAM.

Theologische School

der Gereformeerde Kerken in Nederland.

In de maand December ontvingen we de vol-
gende Collecten: Van de Gemeenten: Rou-
veen f. 23.66; 't Gravenhage B f. 55.37; Haar-
lem B f. 6.73; Wormerveer f. 6.66; Oenkerk
f. 10.35; Garip f. 6.95; Dieren B f. 3.88; Die-
ver f. 10.15; Dwingelo f. 9.21; Beilen f. 8.30;
Westerbork f. 5.23; Hijken f. 5.73; Vledder
f. 1.49; Staphorst f. 4.43; Gouda A f. 10.30;
Almkerk f. 15.20; Maasland B f. 25; Boxum
f. 7.01; St. Jacobi Parochie f. 2.81; Britsum
f. 6.55; Marum f. 8.35; Saawoude f. 5.80;
Bergum f. 2.26; Hallum f. 16; Pieterburen
f. 7; Leeuwarden B f. 16.24; Heteren f. 1.80;
Boxum f. 4.19; 't Graveland f. 2.80; Neder-
borch den Berg f. 2.24; Mulderburg f. 0.13;
Kootwijk f. 2.50; Heerde f. 5.17; Saawoude
f. 6.70.

Halve collecten: Ede f. 6.47; Hasselt
f. 5.55; Steenwijk B f. 6.85; Ruyswijk f. 2.32;
Longerhou en Schettens f. 4.84; Middelburg A
f. 8.35; Middelburg B f. 9.05; Middelburg C
f. 21.24; Vlissingen A f. 11.87; Vlissingen B
f. 6.18; Serooskerke A f. 4.96; Serooskerke B
f. 6.61; Koudekerke f. 8.80; Meliskerke f. 2.80;
Veere f. 5.15; Gapingen f. 0.93; Vrouwenpol-
der f. 1.89; Ootkapelle f. 4.61; Domburg
f. 1.75; Gripskerke f. 8.33; Arnhem f. 1.81;
St. Laurens f. 1.67; O. en W. Souburg f. 6.07.

6 Dec. Collecten: Middelstum f. 28.53; Leen-
warden A f. 17.05; Gasselter Nijven f. 10;
Smilde A f. 0.60; Aalden f. 7.81; Steenwijk
A f. 6.05; Ommen f. 32.49; Schoonhoven
f. 10.57; Genderen f. 13.48; Amstelveen f. 12.84;
Uithuizen f. 26.25; Bedum A f. 25; Donker-
kerke f. 3.63; Buschoten A f. 19.30; Zwolle
A f. 36.01; Warium f. 12.17; Hoogeveen
A f. 25.91; Meppel f. 35.88; Wapenveld
f. 2; Middelburg A f. 6 Dec. Coll. f. 9.25;
Leiden A extra Coll. f. 32.30; Kampen 6 Dec.
Coll. f. 32.02.

Giften: Van een zuster te Rotterdam f. 25;
te Bodegraven gevonden in de kerkcoll. f. 2;
te Zaandam van vr. P. te Z. f. 1; Van de Geref.
jongelingsvereniging te Apeldoorn f. 2.50;
te Nieuweven gevonden in de kerkcoll. 25 Aug.
f. 2.50; van Prof. Dr. A. Kuyper te Amsterdam
f. 10; van W. G. te Dedemsvaart f. 2.

Voor de Uitbreiding: Barneveld f. 34.75;
Wapenveld f. 1; Dieren B f. 3.50; Dieren A
f. 12.25; Apeldoorn A f. 35.50; Apeldoorn B
f. 2.50; Wildervank f. 15; Sellingen f. 7.50; Oot-
wedd f. 10; Velp f. 10; Vlaarding A f. 25;
Dordrecht A f. 2; Dordrecht B f. 1; Slidrecht
f. 3; Heineoord f. 2; Rijsoord f. 1; Amsterd.
A en B f. 120.50; Nieuw-Amstel f. 5; Sloten
f. 2; Luthizen f. 11.

De 6 Dec.-collecten beginnen wel aardig regel-
matig in te komen. Als 't zoo naar voortgaat
en de stroom niet te spoedig ophoudt, kan het
dit jaar goed worden.

Waar we niet in groots sommen doen, is ge-
regeld collecteren een behoeft.

J. NEDERHOFF, Penningmeester.

Middelstum, 13 Jan. 1896.

P. VAN EIJK.

Firma JOHANNES KRAMER & Co.,

DAM 15-17, AMSTERDAM.

Koopen en verkoopen EFFECTEN, diverse LOTEN en vreemde COUPONS, Wisselen Gouden
Zilveren MUNTEN en vreemde Banknoten. Sluiten PROLONGATIEN en BELEENINGEN. Nemen gelden
à DEPOSITO 1/2 pCt. onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gouden worden
op vertoon terugbetaald.

ENCYCLOPÆDIE

DER

Heilige Godgeleerdheid,

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Drie Deelen, ingenaald f16.75; in drie halfdeelen banden
f21.25. (Losse banden per stuk f1.—).

DE UITGEEVER,

J. A. WORMSER

Amsterdam.

Bij J. A. WORMSER, te Amsterdam, kwam van de pers:

Een wandel met God.

Levensbeschrijving van den WelEerwaarden Heer

J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL.

DOOR

Dr. L. WAGENAAR.

Met Portret en andere afbeeldingen.

Prijs f1.—.

EXCELSIOR.

Geillustreerd Tijdschrift voor Nederlands Jongelingschap en Volk

ONDER REDACTIE VAN

A. J. HOOGENBIRK en J. A. WORMSER.

Prijs per jaargang (12 Nrs. à 16 pag. en 12 Nrs. à 8 pag.) f3.50.

Inhoud van het No. van 7 Januari 1896: Heil en Zegen! — „De belofte zijner
toekomst“ (met plaat). — Aan „Excelsior.“ (Poëzie). — Valiende Sterren. — De
familie Hyde. (Een schets uit Englands geschiedenis in de zeventiende eeuw). — Maria
in den tempel (met platen). — Gymnastiek. — Dapper, maar roekeloos. (Schetsen
uit het leven van Witte Cornelisz. de Witte), door E. GERDES. — Nog iets uit het leven
van Englands grootsten prediker. — Veelvraten. — Uit het leven. (Wat een
Christen is. Navolgenswaard. Zonderlinge adressen. Stijlbloemen). — Vragen en Ant-
woorden. — Vragenbus. — Prijsvragen.

Amsterdam.

HÖVEKER & ZOON.

GOLDSCHMEDING'S PIANO's en ORGELS

zijn alom bekend en worden bij toe-
neming gevraagd.

GROOTE MAGAZIJNEN

KEIZERSGRACHT 305,

Warmoesstraat 141, Amsterdam.

VRAAG Catalogus en Conditiën, van

Huur, Huil en Betaling.

Speciale Inrichting voor Reparatie.

NIJEUW KERKGEBOUW te BREDA.

Ontvangen sedert 1 Januari 1896: Van N. N.
te Alphen a/d. Rijn f. 1, van Ds. J. v. d. S. te
Andijk f. 5, gift van de Geref. kerk te Kampen
f. 10, 1/2 coll. van de Geref. kerk te Stadskanaal
f. 7.70, gift van de Geref. kerk te Haren (Gr.)
f. 1.50, gift van A. R. B. te Schettens door Ds.
C. H. f. 1, van den kerkeraad der Geref. kerk B.
te Veendam f. 2.50, gift van Ds. R. te Rijns-
burg f. 2, gift van A. W. R. te U. f. 25.

Was 1895 voor de kerk van Breda zowol
op geestelijk als op stoffelijk gebied gezegend,
1896 verschaft ons nu reeds niet minder ruime
stof tot dankzegging. Het adres van den Pen-
ningmeester, die steeds gaarne bereid is de gaven
en collecten voor een nieuw kerkgebouw te
Breda in ontvangst te nemen, is onveranderd
gebleven; terwijl het adres van den kerkeraad
behoort te zijn aan Ds. W. Kapteijn, en zulks
met het oog op wijziging van het jaarboekje
voor 1896.

De Penning. der Geref. kerk te Breda.

P. K. VAN BOON.

B., 14-1-96.

Vrije Universiteit.

Uit Priesland kwam het welkome bericht, dat
daar bijeenkomsten op onderscheiden plaatsen
worden voorbereid, ten einde de belangstelling
voor het Hooger Onderwijs op den grond van
Gods Woord en onze Gereformeerde belijdenis
te wekken en te verlevendigen, om, zoo
mogelijk, te komen tot het houden van een
Provincialen Universiteitsdag. Van heelerharte
hopen Directeuren, dat daarvan recht vruchtbare
en gezegende bijeenkomsten het gevolg zullen
zijn. De grootste moeilijkheid is altijd de
willengangers te vinden, welke hun tijd en gaven
vrij ten beste geven, om in die samenkomsten
te treden. Wij twijfelen echter niet, of deze
zullen wel gevonden worden. In ieder geval
is het een verblijdend verschijnsel, dat de behoefte
aan meer ijver en belangstelling weer gevoeld
is, en mannenbroeders uit onderscheidene
plaatsen zijn samengekomen om daarover met
elkander te spreken en middelen te beramen,
die onder den zegen des Heeren strekken kunnen,
om tot het gewenschte doel te komen. Mogen
hunne verwachtingen vervuld worden en bovenal
de Geest der geboden vaardig worden in die
samenkomsten. Moge ook het voorbeeld dezer
broederen op andere plaatsen navolging vinden.

Aan den heer Jhr. Mr. W. H. de Savornin
Lohman is op zijn verzoek door het College
van Directeuren,